

jih imajo dandanes, za katere vsako leto toliko zlata in srebra potegnejo, le z umnim odgojevanjem in oskrbovanjem živine dosegli so to, kar imajo zdaj. Koliko, da skrbijo za dobro živinorejo, dokaz je njih pregovor, katerega mi je nekdanj povedal slavn prof. dr. Lehmann, ki je popotoval po Angleškem, namreč pregovor Angleških kmetov: „Zuerst das Rind und dann das Kind“ („prvo živina, potem pa otrok“). To samo kaže veliko njihovo skrb za živino, nikakor se pa ne sme misliti, da ne bi tudi za izrejo svojih otrok dobro skrbeli.

Mnogo milijonov potrosilo se je, ter jih še vedno potrosijo za izboljšanje travnikov, namreč za odpeljavanje vode. Blagoslov jim pa tudi ne zaostaja, ker mnogo močvirne zemlje, kjer je poprej rastla le slaba krma, spreobrnejo v najboljše travnike, kateri jim dajejo najkrepkejšo živinsko hrano. Ali so Švicarji, kateri izrejevajo na svojih obširnih planinah, morda s tem dosegli to plemenito živino, katero imajo dandanes, da so pripuščali planine naravi sami? Nikakor ne! Skrbeli so mnogo za zboljšanje planin, da so dobili mnogo žlahne krme, ter z njo umno odgojevali živino, skrbeli za njeno zdravje, za njeni dobri razvitek, sploh za njeno dobro oskrbovanje. Ali se pa more reči to od naših gospodarjev, da le saj nekoliko posnemajo one slavne živinorejce? Le težko se najde tu in tam kak posestnik, kateri dobro odgojiva in oskrbuje svojo živino, akoravno spozna vsak gospodar, da je živinoreja podlaga celemu kmetijstvu.

Namenjen sem le v kratkem nekoliko spregovoriti o naši živinoreji sploh, in o njenem zbolšanji. Ako pogledamo večino naših gospodarjev in njih živinorejo, precej bomo opazili, da ne vedo ali pa nočejo vedeti, da živina potrebuje za svoj razvitek ravno tako dobrega odgojevanja in oskrbovanja, kakor človek, da nam služi v korist in nam daje oni dobiček, katerega sploh od nje pričakujemo. Precej ko je tele rojeno, že mu odmeri gospodar z deskami ograjen prostor v mokrem kotu svojega hleva brez svetlobe in čistega zraka za njegovo stanovanje. Dragi gospodarji, veste, da v tako temo se dandanes zapirajo le za nekoliko dni že skoraj na smrt obsojeni največji razbojniki, od katerih se že nič več dobrega ne pričakuje. Vi pa, kateri celo blagostanje svojega gospodarstva stavite na dobro živinorejo, delate še mnogo hujsi z živino, katera Vam če biti za prihodnje plemo; ali more v taki zaprtiji tele ostati zdravo in napredovati v svoji rasti? Ne le samo bolno živino zdraviti je znanost, ampak tudi zdravo obvarovati bolezni, je neobhodno potrebna stvar za vsakega živinorejca, kateri hoče v živinoreji oni dobiček doseči, katerega z umnim in dobrim oskrbovanjem tudi lahko doseže.

Drugi glavni pogršek pri živinoreji je, da se živina osebno pozimi krmi le s tako hrano, katera ima le malo redilnih tvarin v sebi ali pa, da se vzdržuje več živine, kakor je živinorejec rediti more. Slabo rejena živina daje tudi slab gnoj, slab gnoj pa slabe pridelke in slabi pridelki slabe dohodke. To najbolje dokazuje nam kemično slavn Boussignault, po katerem se v gnoji s semenom in krompirjem rejene živine nahaja 2-30 najboljše rastlinske hrane, namreč dušeca; nasproti se ga v gnoju s slamo rejene živine nahaja samo 1-5. Ali je pa v tem slučaju vzrok pomanjkanja zemlje, da ne more živinorejec več krme pridelati? Le malokaterikrat je ta vzrok veljaven, ker največkrat kriva je le zanikernost v slabem obdelovanju in oskrbovanju travnikov in od tod pomanjkanje hrane. Ob velikih cestah vidijo se travniki popolnoma zaraščeni z mahom ali pa tudi le poraščeni s kislimi travami.

Ali ne bi se mah lahko odstranil s pepelovim gno-

jenjem in kisle trave, katere živina le malo vživa, z odpeljavanjem vode? Ne moremo se izgovarjati, da vam niso za dobro odgojevanje in oskrbovanje živine dani pripomočki, po katerih moremo to vse vrediti. Spisal Vam je gosp. dr. Jan. Bleiweis knjigo „nauk o umni živinoreji“. Zakaj se vsak živinorejec te izvrstne knjige ne poprime in je ne prebira vsaj v zimskih večerih? Tudi „Novice“ Vas večkrat podučujejo; zakaj jih bolj pridno ne prebirate? Pripomočke ponuja Vam visoko ministerstvo kmetijstva in kmetijska družba, storite dragi živinorejci! tudi Vi svojo dolžnost, da bode umno odgojevali in oskrbovali svojo živino in pridelali več in boljše krme, potem boste zagotovljeni, da bode zboljšanje živinoreje imelo dober vspeh, Vi gospodarji pa mnogo pridelkov, več denarja. Kajti naj si bode plemo živine še tako žlahno, ako ga slabo odgojevate in oskrbujete, zgubilo bode najboljšo lastnosti, ter imeli bote zopet pokveke v svojih hlevih. Pripomočki so Vam dani, spominjajte se še na pregovor: „Pomagaj si sam, pa ti bode tudi Bog pomagal“!

Šolske stvari.

**Nova postava, da se odpravi učnina
ter prenaredita §§. 45 in 46 postave od 29. aprila leta
1873, št. 21,**

veljavna za vojvodino Kranjsko.

glasí se tako-le:

S privolitvijo deželnega zbora vojvodine Kranjske ukazuje cesar 19. decembra l. l. tako:

I. člen. Učnina je odpravljena po vseh ljudskih in meščanskih učilnicah Kranjske vojvodine, samo na Ljubljanskih učilnicah te vrste ne.

II. člen. Občinskemu svetovalstvu deželnega glavnega mesta Ljubljanskega se daje pravica, da po Ljubljanskih učilnicah, zaznamenovanih v I. členu, učnino še dalje obdrži, in to ali kolikoršna bila je do zdaj, ali manjšo, ali da jo vso odpravi.

III. člen. Moč izgubivajo vsa določila deželne postave od 29. aprila 1873. leta, št. 21, kar jih je gornjima členoma navskriž.

IV. člen. §§. 45 in 46 deželne postave od 29. aprila 1873. leta, št. 21, sta ovržena, ter namesto njiju naj moč dobodo naslednja določila.

V. člen. Učilniška poslopja zidati, zdrževati ter dajati jim notranjo opravo (pokrivati stroške za kurjavo, osvečavo in snaženje prostorij, kakor tudi za učna sredstva) je dolžnost šolske občine (§. 33 deželne postave od 29. aprila 1873. leta, št. 21).

VI. člen. Ako se uže poprej vidi, da učilniških prihodkov (§§. 36 in 37 deželnega zakona od 29. aprila 1873. leta, št. 21) ne bode dovolj, da bi se prihodnje leto mogli z njimi poplačati umerjeni razhodki učilniške občine (razven učilniške občine deželnega glavnega mesta Ljubljanskega), naj se doplača razven stroškov v V. členu navedenih iz normalno-učilniškega zaklada, kolikor je presežka.

Če prihodkov normalno-učilniškega zaklada ni dovolj, da bi zalegli za njegove potrebe, naj se po deželnem zakonodavstvu razpiše po teh potrebah umerjen poseben deželni zaklad za normalno-šolski zalog na vse neposrednje, prikladom za deželni in zemlje-odvezni zalog podvržene davke (razven tistih v Ljubljanskem mestnem okraju.) Prevdatjeni stroški učilniških občin naj se v to namero o pravem času po deželnem učilniškem svetovalstvu položé pred deželni odbor.

VII. člen. Za ustanovitev in razhodke ljudskih učilnic v deželnem glavnem mestu Ljubljanskem naj

potrebno skrb ima njegovo občinsko svetovalstvo, katero je upravičeno v to namero na vse neposrednje davke brez izrednega priklada razpisati do po 10 gold. učilniškega naklada od vsakih 100 gld. rednega davka. Za više odstotke učilniškega naklada je treba deželnega zakona.

VIII. člen. Občine, v katerih je domačega učilniškega zaklada zadosti, da z njim zalagajo vse potrebe svojih ljudskih učilnic, imajo pravico, s prebitki, če jih je morebiti od tega zaklada kaj, plačevati deželne naklade normalno-šolskega zaloga v občini predpisane.

IX. člen. Za ustanovitev in razhodke meščanskih učilnic naj potrebno skrb imajo učilniški okraj, kateri so upravičeni, v to namero na vse neposrednje davke brez izrednega priklada razpisati do po 10 gold. okrajnega učilniškega naklada od vsakih 100 gold. rednega davka.

Za više odstotke tega naklada je treba deželnega zakona.

X. člen. Ta zakon stopi v moč 1. januarija leta 1875.

Za poduk in kratek čas.

Koliko se sme vina piti?

Po Klosterneuburškem „Weinbaukalender“ posnel J. A.

Ranjki Bavarski kralj Ludovik je bil s svojim življenjem tako zadovoljen, da bi bil vkljub svoje visoke starosti prav rad še živel. Kjer koli je zvedel za kakkega starega človeka, prašal ga je, kako je živel, da je doživel sto let ali še čez.

Nekega dne zvé za možička neki že 103 leta stara; pokliče ga k sebi in praša, kako da živi in kaj vživa? Možiček mu to vse natanko razloži ter mu tudi pové, da ni nikdar pil ne ene kapljice vina, pa tudi ne ene kapljice piva. Zadnje je znamenito zaradi tega, ker je znano, da je skoro vsak Bavarec tudi pivo-pivec ter da je na Bavarskem pivo prav za prav domá.

Kralj si ta odgovor dobro zapomni in si misli: „si bom tudi jaz pritrgal, če ne, ne bom več dolgo po svetu hodil.“

Zvé pa še za drugega še starejšega možička visoko v Bavarskih hribih; tudi tega pokliče in ga praša, kaj in kako je pri njem z vinom, kaj misli o njem?

„Hm“, mu odgovori starček, „vsaki dan si ga naložim, da sem malo židane volje in ga čutim pod kapo; to mi privezuje dušo k telesu.“

Kralj Ludovik se tega prav iz srca razveseli in pije brž steklenico „Johannisbergerja“ za 20 gold.

Kralj Ludovik je zdaj že umrl in iz tega se ne učimo: „Koliko se sme vina piti.“ Le toliko spoznamo iz tega, da utegne človek pri vodi in pri vinu doseči sinjo starost.

Imel sem, ko sem jel v kratkih hlačicah še v šolo hoditi, učitelja, ki je bil tako pošteno okrogel, da je bilo pač misliti, da moža tare skrb, kaj bo počel s trebuhom, če bi prav po Bismarkovem načelu še dalje se razširiti nameraval. Kedar so bili gospod učitelj, zadovoljivi vsem zahtevam tega liberalca, prav dobre volje, so večkrat nam kaj veselega povedali, zato smo se vselej veselili, če so stopivši v šolo nekako bistreje gledali in palico kviško vzdignili ter obstali pri vratih, dokler ni bilo vse tiho. Mi smo se dregali pod klopmi in tako je bil kmalo mir, ker smo vedeli, da danes gospod učitelj ne bodo hudi.

Nekega dne, ko so ravno gospod fajmošter svoj god obhajali, pridejo gospod učitelj dober četrt ali pol ure pozneje v šolo. Lica so jim bila lepo rudeča

in krog ust nekaj, kar ni kazalo ravno hudega vremena. To zapazivši se dregamo in čez par sekund je vse tiho v šoli, tako da je slišati celó sapo gospoda učitelja. Ta gré na svoje mesto, se vsede, položi palčico tako, da je tik desne roke, odpre knjigo in nas iznenadi z vprašanjem:

„Koliko naj človek jé, koliko naj pije?“

Meni in morda še marsikateremu izmed nas je bil odgovor na jeziku. Zato in tudi zanašaje se na gospoda učitelja dobro voljo, odgovorim naglo:

„Kolikor more in ga mu dajó, če je dobro.“

„Pst! Tiho!“ pa reko gospod učitelj in vzdignejo palčico; potem pogreznejo obraz v knjigo, katero so bili odprli, in zarenčé:

„Tiho, pobje! Koliko naj človek jé, koliko naj pije? prašam vdrugič.“

Nekoliko prestrašeni po tej nenavadni osornosti gospoda učitelja — kajti navadno so bili gospod učitelj v takem stanu prav dobra duša — se drug drugega ogledujemo in dregamo. Slednjič si županov Tone, katerega so gospod učitelj najraje imeli, drzne izustiti:

„Toliko, da ima obojega dosti, da več ne more.“

Mislili smo, da bodo gospod učitelj na to skočili kviško ter predrznemu Tonetu za njegov odgovor dali eno preko ušes ali ga pa pošlati za sladke lase; bojé se, da bi pa pri tem utegnili koga drugega pod roko dobiti, skrijemo vsi glave pod klop. Pa gospod učitelj ostanejo mirni na svojem prostoru, le palčico v desno roko vzemši in pritrkovaje vsaki besedi začnó tako-le:

„Ne, toliko ne smete jesti, da več ne morete, marveč le toliko, da, ko ste siti, bi prav lahko še več jedli. To si zapomnite!“

Kako si bo otrok to zapomnil! Takrat smo molčali na to, al kedar je domá prišlo kaj boljšega na mizo, je vsaki izmed nas jedel, dokler je bilo kaj v skledi ali dokler je mogel kaj v sebe spraviti.

Če ta izrek svojega spoštovanega učitelja obrnem na naše vinopivce, se mi tudi zdi, da se meja, kdaj je treba nehati, kdaj je zadosti, ne dá popolnoma določiti; vsaj meni je gospod učitelj ni mogel zaznamovati.

Ako piješ vino zmerno, so ti čutnice bolj žive, telo čvrstnejše, zlasti po težkem delu se ti bo zdelo tako, kakor če priliješ že brleči luči vnovič olja, sploh se ti telo spodbudi za novo delo. Kako se prilega trudnemu delavcu kozarec vina! Kako pa — nasprotno — ostuden ti je pijanec, ki s težkim jezikom naroči si drug bokal in pije tako dolgo, da ga pijača premaga in slednjič se pod mizo zgrudi, da se mu vse posmehuje in ga zaničuje — med tem pa morda pridna žena z otroci vred lakoto trpi in še krompirja nima.

Če vidiš taka nasprotja, potem je vprašanje: „koliko se sme piti“, pač lahko rešeno. Vino je, ako se v pravi meri vživa, pravo zdravilo, če ga pa piješ čez mero, ti utegne biti pravi strup. Med pravo pametno mero in pijancem pa je še več stopinj, ki so odmerjene po razmerah. Človek ni le zato na svetu, da dela, temveč da se pri posebnih prilikah, ob nedeljah in praznikih, godovih itd. razveseljuje v družbi, da bi pozabil za ure časa svoje vsakdanje skrbi; to zahteva njegovo telo, ki potrebuje počitka in okrepčanja. No, pri takih prilikah ne škoduje tudi kupica čez žejo; drug drugemu napija, človek postane zgovoren, se smeje, šali, in če si navadno še tako čmeren, dobra kapljica ti sproži jezik, tako, da postaneš v družbi zgovoren. Zoper tako razveseljevanje, mislim, nima nihče slabe misli; toda čim več pije človek čez mero, tem teže mu je spoznati, kedaj ima zadosti, kateri kozarec mora biti zadnji; kajti kozarec čez mero te utegne spremeniti v